

Культура і Побут

№ 34

Неділя, 22-го серпня 1926 р.

№ 34

Зміст. Г. Коцюба. Чергові питання мистецького життя.—І. Туркельтауб. Реалізм в театрі.—М. Доленю. Нотатки про сучасну поезію.—В. М. Пам'ятник, Вірші. Т. Масенко. — І. Микитенко. Урожай. Театр. Музика. Кіно, Лесь Гомін. До організації робельтеатрів на Україні.—Альф. Культурфільм на Заході.—Б. С. Перед початком зимового сезону. Блок-нот. Нові видання. Шахи й шашки.

Чергові питання мистецького життя.

Закінчується літній «мертвий» сезон, коли темп мистецького життя надто знижує свій пульс і б'ється ледве помітно. Наближаємось до нового сезону. Уже є ознаки підготовки до нього, правда, поки що в частині, що торкається театру. Окреслено до де-якої міри сітку театральних закладів, виявлено склад робітників, режисерський актив, намічено п'єси до постановок і навіть розпочато готування їх.

Зараз ще трудно гадати, як розвинеться сезон, які будуть його досягнення, відзначаємо лише самий факт розпочатої підготовки, не вдаючись в оцінку вжитих заходів. Будемо лише сподіватися, що енергія і кошти, вся та виключна увага до театрального життя з боку Головополітосвіти і його відділа мистецтв, дадуть позитивні наслідки в справі розвитку української радянської театральної культури.

Та не можна оминати де-яких сторін мистецького життя, що були й лишаються досі без належного стимулювання до розвитку. Нагадаємо перш за все про образотворчу галузь мистецтва. Напередодні десятиріччя Жовтневої революції ми не можемо сказати що ж саме тут маємо. Єдиний спосіб виявити образотворчу творчість це, звичайно, є виставка картин. Однак з виставкою у нас щось не йдеться.

В зв'язку з виставкою в Харкові художників АХРУ узяли минулого року, а також з подорожжю їх по Україні для зарисовки типів і побуту, виникла було думка стимулювати розвиток українських художників. Була призначена навіть виставка на весну, що потім перенесена надалі на осінь.

Зараз ми підходимо до осіннього сезону, однак належних заходів про підготовку виставки так і не проведено. Чому саме? Може на перешкоді стоїть режим економії. Проте виставка потрібна порівнюючи невеликих коштів, що їх можна було б знайти в бюджеті Головополітосвіти, урізавши навіть театральної, бо не можна ж все мистецтво зводити до театрального видовища.

Зрозуміло, що виставка картин ще не розв'язує цілком питання про розвиток образотворчого мистецтва. Воно буде розвиватись, коли знайдеться споживач на нього. За даних умов споживачем художніх картин можуть бути колективи: робітничі клуби, сельбуди, установи й організації. Відомо, що клуби витрачають кошти на розмальовування клубних приміщень чи прикрасу їх різними картинами. Серед них рідко можна побачити роботу хороших майстрів,

по більшості жантихудожня мазня, що ані в якій мірі не може вести до розвитку художнього смаку глядачів, чи то до викликання емоцій.

Отже організована виставка картин виявила б перед радянською суспільністю актив художників і спричинилася б. сподіваємось, до побільшення попиту на художню картину, що відбивала б побут наших днів чи то героїчну боротьбу робітництва проти буржуазії.

По-друге. Організація українських опер іде під знаком розвитку радянської музичної культури. Однак не можна сказати, що тут цілком підійшли до основного питання в галузі музичного життя. Розвиток радянської української музики має передбачати творення нових музичних цінностей, зокрема розвиток оркестрової музики. Це можна робити лише при сприятливій обстановці для кваліфікованих робітників. Однак матеріальний стан наших композиторів і досі ще не дозволяє скупчувати свою думку на монументальних творах, бо доводиться як і раніше думати про «щоденний хліб» і витрачати сили непродукційно на зовсім іншу працю, що з музичною творчістю нічого спільного не має.

Авансування де-кого з композиторів, часті притягнення їх до постійної праці в оперних закладах, а також делегування в Москву чи за кордон для підвищення кваліфікації молодих композиторів дало б позитивні наслідки.

Реалізм в театрі.

Читає, десь, знає, що ми весь час займали одну й ту саму художню позицію: ми завжди виходили з погляду, що в основі сучасної, революційної й радянської, творчості мусить лежати реалізм. При цьому ми, однак, уважно стежили за всіма паростками нової художньої культури й старалися щоразу максимально об'єктивно згадувати все яскраве й талановите, що з'являлося в різних художніх таборах, навіть у тих, що були явно ворожі реалізму. Ми вважаємо, що в мистецтві найважливіше те, на чому є печать талану, що, своєю видатністю збагачує художню культуру.

В наші дні реалізм став найможливішою і найбільш бойовою течією. Ультра-ліві шукачі й експериментатори поспішаються зараз палити свої кораблі і озвіріло ламають божків, що їм вчора ще кланялися. І тільки одиниці зберігають останки своїх бунтівних пожитків.

Потяг до реалізму, що останнім часом

Гранітні вулиці такі важкі і стомлені,
Коли за мурами простори житні бачу...
Щось серцем затужив за ріллями холодними,
Колоссям русим, ніжним і гарячим.

І з кожним вітерцем, що пахне сонцем, росами

Далекий сон колоссям спілим віс.
Там на лану стоїть похилена і боса
В'язальниця сумна моя сестра Софія.

Лице запалене роботою та спеком
І ноги зранені палючою стернею.
Миколка під снопом і ручками маленькими
Синюк її гука, всміхається до неї.

Чому ж ти в відповідь очима заклопотано,
Усмішка скривлена задумою чи горем?..
Ласкаві матері, та злиднями затоптані,
Мого прекрасного, сумного Чорномор'я.

Нехай шумлять жита надіями минулими
І пшениці цвітуть глитайським ненажером,
Степи зорали ці на те повстанці кулями,
Щоб ріс Миколка твій могутнім піонером.

Покінь покій чужий, хоч і скінчений
І пригорни його, цілуй, голуб'є і милуй...
Дивися сестро,—йде колоссям житнім вквітчане

Нова весна в степи—
Весна буяння й сили.

Харків, VIII—1926 р.

ліфікації молодих композиторів дало б позитивні наслідки.

І знов же нагадаємо ще про зразкову мандрівну трупу сільського типу, що про її потребу не раз говорилося в пресі. Утворити такий колектив давно час наспів.

Г. КОЦЮБА.

став поспільним, діалектично є історичною konieczністю. Реалізм—це той стиль, що характеризує піднесення й стабілізацію революційної класи. Це, так би мовити, теоретично. А практично—він найчастіше повстає в нас, як реакція на ті незрозумілі широким масам новаторства, що характеризують наше мистецтво перших років революції. Реакція з обох боків: творця-художника і глядача й слухача, що дивиться й сприймає. Подібні реакції, коли вони набирають масового характеру і домінують в епосі, заховають у собі велику небезпеку. Вони загрожують почуттєвим художнім пуританізмом, що може змити всі блискучі придбання революції в царині художньої творчості.

Дуже, ніж деінде, ця небезпека відбивається на театрі. Тут завжди ховалися ультра-реакційні групи, що тільки того й чекали, щоб спала хвиля захоплення лівизною, і вони могли цілком повернути мислу. Ця порода реакційна не тільки ху-

можливо, а й політично. Зараз вона підвела голову й держиться так, ніби то вже дійсно її перемога.

Коли право обивателів кидатися то в той, то в інший бік—безперечно, то цього пра- ва не мають державні й громадські устано- ви, що завідують цим мистецтвом. Тим ча- сом властива нам маніра з одної крайності вдавтися в другу дуже видається тепер в кляві театрального будівництва. Теперішнє ж повсюдне зрушення в бік реалізму в нас сприймається якось своєрідно. Де-хто розу- віє його буквально, як відмову від усього того, що дали нам ліві течії в мистецтві.

Не треба бути діалектиком, щоб розумі- ти, що в мистецтві, як і скрізь, ніщо не зникає без сліду. Отже, якийсь слід мусили, мимохіть, полишити в мистецтві й ті ліві- течії, що втрачають тепер не тільки при- хильників, а й офіційних покровителів. Це—в найгіршому разі,—коли б ми хотіли остаточно позбутися всього того, що нам давало в ці роки так зване ліве мистецтво.

Та треба бути не знати ким, щоб не ро- зуміти, що цілковита відмова від того, що встигли завоювати ліві течії, є, що найме- ше, художній обскурантизм, не гідний су- часників нашої революції. Такою відмовою ми були б надовго відрізали собі дорогу до художнього поступу. Мало цього—перестав- яти підтримувати ліві течії, ми утворимо надзвичайно сприятливий ґрунт для худож- ньої реакції, що вже зараз, що-день все пужче стає пахабнішою.

Отже, не гнати нове й свіже треба з мис- тецтва, а тяти в нього все, що може опертися реакції, будирувати старий худож- ній застій і повсякчасним смиканням дати ту поступову середину, що мусить створити сучасний стиль епохи.

I. ТУРКЕЛЬТАУБ.

Від ред. Стаття дискусійна.

Нотатки про сучасну поезію.

Сучасна поезія неореалістична. В сьогод- нішнього дня є вже власне стилістичне об- личчя. Утворюється загально-вживаний ко- лективний спосіб поетичного думання. Хто йому не кориться, того масовий художній інстинкт визнає за песучасника і виштовхує чи до минулого, чи до майбутнього, та од- наково з сучасності. Навчальне явище по- засвідомого колективного утворення стилі- стичної синтети з численних і розбіжних ан- титез до тези минулого стилю, до символізму відбувається перед нашими очима.

Нещодавно мали ми надто тут спрощену схему:

Соціальний ґрунт.	Світогляд.	Художній стиль.
Буржуазна інтелігенція	Ідеалізм.	Символізм.

Трохи згодом, на Україні до 1921-го року панували вгалузі поетичної продукції такі, приблизно, відносини:

Соціальний ґрунт.	Світогляд.	Художній стиль.
Революційна інтелігенція вихована ще по бур- жуазному	Несталі пів- ідеалістичні форми.	Імпресіонізм ідеалістичний

За найкращого і, в кожному разі, найти- повішого поета першої доби визнавали О. Олеса. Відповідно чільне місце заступав у другій, імпресіоністичній добі П. Тичина. Руська поезія дає аналогічні імена—Баль- монта і Блока.

Мріючи про неусталені ще ні від кого за- кони зміни стилів і передчуваючи в літера- турній калейдоскопічності сувору діалектику, історик літератури виконує свої службові обов'язки—шукає зв'язку між корінними економіки та цвітом художнього твору.

Наші фахівці літературознавства по біль- шості не дуже полюбляють сучасної літера- тури, очевидно, через те, що не володіють ще методом наукового соціологічного підходу до літературної сучасності, як до процесу. Щоб запобігти цьому лихові, ми пропонува- ли б таке завдання—проробити суто-літера- турну і сувору - формалістичну аналізу пер- шого ліпшого металургійного заводу. Аналі- за повинна конкретно виявити, що у поезії та виробництва є чимало спільного—органі- зація, форма, ритм.

Сучасна поезія, як в попередню добу, ор- ганізована в сталу форму і певний ритм. Не- сталість форми й непевність ритму являють собою зараз несучасне й сумне явище, по- добне до зруйнованої фабрики. От чому дух сучасності вередливо відлетів був і від не- сталого Михайля Семенка і від непевного Валеріяна Поліщука, залишивши обом волю його наздоганяти.

Пригадаємо ніби зовсім неумотивовані, пое- тичні спади наших неосимволістів - схемати- стів—Як. Савченка та Дм. Загула, і ми по- бачимо, що в «його божовіллі» є певна систе- ма». Стилі мають власну долю, а час свої за- кони...

«Зачем арампа своего
Младая любит Дездемона,
Как месяц любит ночи тьму.
Затем, что ветру и орлу
И сердцу девы нет закона...
Гордись. Таков и ты поэт,
И для тебя закона нет».

Пушкін, написавши наведені рядки, поглу- зував з поетових гордоців. Тонко, по пуш- кинському з них же глузує тепер наш час. Взагалі майбутня, омріяна поетика являтиме собою веселу науку.

Зараз уже конче потрібно запровадити до вжитку нову термінологію і нову систему.

Пам'ятник.

Оповідання Йоганеса Бехера.

Несподівано розгорілася в цілому суспіль- стві суперечка про пам'ятник. Відбувалися збори, у пресі обговорювали в довжелезних статтях «за» і «проти», радіо передавало конфлікт у сім'ї,—здавалося, що неминучий величезний пам'ятковий бешкет.

Річ йшла про пам'ятник для тих, що по- лягли у світовій війні.

Найповажніші з нації вже давно носилися таємно з думкою: поставити на відповідному місці пам'ятник, як символ «вічної» «нез- ламної» згадки про померлих та одночасно як прекрасну смілу ознаку сили й велично- сти, єдності й єдності Німеччини—«Пробуд- женої Німеччини». Приготування немало за- тягнулися, але очевидно, були не без успіху, бо на підставі безліч нарад та довжелезних конференцій патріоти всіх напрямків—од «Сталевого Шолома» й «Єврейського союзу фронтовиків» аж до «Державного Прапора» погодилися (телеграми літали туди і сюди: «промадяський мир з уваги на величавий проект гарантований») погодилися видати спільну відозву до німецького народу та вислати делегацію до президента республіки у справі пам'ятника.

З самого початку найповажнішим з нації було ясно, що для цього пам'ятника годиться лише таке місце, що уявляло б собою особ- ливу святість, от пам'ятковий гай, пам'ятко- ва гора, пам'яткове озеро, пам'ятковий монумент, що були в плані. Та й цілком відпо- відало гідності найповажніших з нації те, що вони однодушно відкинули фінансування пам'ятника, з «особливого боку» кожен член суспільності повинен причинитися до того своєю скромною лептою, пам'ятник повинен справді збудувати весь народ, він повинен бути власністю народу. Також цілком відпо- відало суті та й благородному способу ду- мання найповажніших з нації, що вони конче вважали за необхідне нарешті оце тепер по- ставити пам'ятник: він своєю внутрішньою силою еднав би суперечності нації, вина й кара в однаковій мірі розподілялася б, хоч героїзм, як і до того, був би ще завласнений для особливо вибраних кол.

Патріотичний блеск знову могутньо засяяв над головами виску. Вони вмовляли себе та не без меншого успіху й інших, що їм же немає числа. Отже прекрасний настрій сла- ветного 4 серпня 1914 року повинен збере- гитися для народу в формі такого пам'ятника.

Не всі думали так тверезо, як Штібіц, за- ступник шефа фірми Кунц і К°. Він в чотирі ока говорив одверто до свого шефа про «пам'ятковий ярмарок».

Величезне шахрайство, корупційна афе- ра, облуда народу, як наприклад, з жертвою Еккенера, то-що. Та про мене народ цього потребує. Тільки не дуже апетитне те, що... Та годі...

«Цинік ви, навіть коли ваша правда, Ра- pom ef circenses. Дрібноміщани верещать з радости, вони ростуть собі понад голову, стаючи тепер насправжки свідомими своєї власної величності та значучості, як народ- ний одиниці, вони хотіли б самі стати пам' ятником, коли стоять перед монументом. Во- ни стануть жертволюбиві, жертволюбиві, ка- жу вам—і цього нам треба, ще й як... По- чекайте лише, то-то буде рух. Попросту пе- кельне видовисько патріотичної еманадії, та- би мовити»...

«Пріпустимо. Ми потребуємо місцевості для прощі. Нового морального кредиту потрі- буємо. Віри, віри. Потрібуємо оп'яніння. Бай- роїт, Гогеншвангау, Валгала *), чи як вони всі звуться вже втратили давно свою силу притягнення. Нам треба чогось популярного, сучасного, що доступне для широкіх мас. Спеціальні поїзди. Нам треба пам'яткового

*) Місцевості в Німеччині, куди ходять на прощу. Прим. перекладача.

визначень основних технічних елементів поетичного твору й творчості, замість надто вже застарілих формалістичних. Поетика чекає на рефлексологічне освітлення, що поводить й починається. Треба виявити в певний науковий спосіб напрямки зазначених шляхів у психічному лабіринті.

Поетія нашої доби господарчого зростання повинна бути оптимістичною. Поетія останніх двох років мажорна. Вона виконує обов'язок бути поезією будівництва. Це загалом. Творчість поодиноких поетів, скільки її виявлено за 25—26-й роки, просякнута наслідками певних психічних змін. Переглядаючи поодинокі збірки поезії за два роки, особливо за 25-й рік, бачимо кілька таких ознак злому. «Наш День» Д. Загула, «Крізь бурю і сніг» М. Рильського—типові приклади змін утворених, ці зміни, еволюція більш менш помітна на кожній поетичній збірці.

(До речі, вражає непогодженість великої кількості поезій по журналах з небагатьма окремими виданнями).

Ознака загальної кризи поетичної продукції—криза збуту й попиту.

Надто гостро відбилась психологічна криза на творчості Д. Загула. Його «Наш День» являє спробу переробити своє світосприймання. Збірка містить поезії р.р. 19—23-го. Поодинокі його твори, вміщені 25-го і 26-го року по різних журналах, свідчать, що поетові пощастило врятувати органічно змінити свої віхи. Почасти Д. Загула повертається до характерного для нього дитирамбічного тону. Він так і пише «Дитирамб водоспаду» («Червоний Шлях», число 10 за 25 р.), «Дитирамб пісні» (Зоря, ч. 14 за 26-й рік). Остання поезія цікава ще тим, що в ній пророблено спробу інтроспективної аналізи поетичної творчості (загально - вживаними ідеалістичними термінами).

Пісне. Скільки мелодій.
Ти в наших серцях плетеш,
Закрадаєшся в душу як злодій,
Хвилюєш її і ведеш...

Виносиш угору в свідоме
Всі таємниці життя...

Тюркаєш у ріаних душах
Що найтонших струн-тетив—
Робиш їх рідних і дужих
Гуртуєш їх в колектив.

З укр. імпресіоністів особливо відзначився Грицько Коляда, що видрукував протягом 26-го року дві збірки «Штурм і натиск» та «Золоті кучері», де він надто захоплюється міською зоологією. Десятий розділ цикла «Місто дихає» (Ватерклозет) уславив ім'я поетове. Г. Коляда єдиний зараз тримає традиції воєнничого футуризму.

Фундатор напрямку на Україні Михайль Семенко пережив уже кризу зростання, що через неї переходить Коляда і в його сучасному стилі виникає металовість.

І мені було сказано:
через місто
проходить шлях.
Без мене мене було засватано
і я дізнався, що не жить мені
у степах.
Так зрадив я предкам
і дітям, і жінці
і зробивсь для степів
чужинцем.

Слався
своїми гуками звичними
розворушило своє
наутро,
слався місто капіталістичне
ти скріпило
могутнє в собі
ядро...

Слався до комунізму шлях,
слався,

сучасне
місто».

(«Місто». Ч. III. № 11—12. 1925 р.).

М. Семенко навчився дотримувати до кінця свої речі і досягати в них своєрідної досконалості. Проте співця сучасного міста з нього очевидно не буде, бо сучасного міста, тієї Одеси, де писано цю поезію 25-го року, він просто не бачить, він «довірівся» місто-ві вічному. Він дивиться туди «де дальша нас чекає епоха».

Не знати, чи може Валер'ян Поліщук переживати якусь поетичну кризу, в кожному разі його поетичне становище надто критичне.

В. Поліщук видав 25-го року чепуреньку збірку «15 поем» та «Промокхий слід», поезії ліричні за 22-й, 24-й рік. За 26-й рік, крім дискусійних брошурок, надруковано віршований роман «Червоний Поток».

Отже поет до певної міри підсумував свою творчість. Написав він більше як хтось з сучасних наших революційних поетів, і зараз не зовсім зрозуміло про що ж він співатиме надалі. Йому очевидно теж доведеться пережити творчу кризу. Поліщук належить до числа тих, що творили сучасний неореалізм в українській поезії і послідовно змагалися з ідеалістичним символізмом і з півідеалістичним імпресіонізмом, але так само як і нашим імпресіоністам йому бракує стилістичної сталості та певності. У нього самого забагато того саме впертого «хохлізму», що проти нього (ніби проти себе) він змагається в ролі критика. У Поліщука є чимало тяжіння до селянського естетичного примітивізму. Монументальний примітивізм на приспаному ефітизмом ґрунті править йому замість стилю.

Сучасна поезія стихійно відходить од селянського стилю, тримаючись основного неореалістичного напрямку в русі. Виразний ви-

шайства, щоб не одному з нас аж крутилося... Бо світова війна—».

«Ніхто немає в цьому сумніві. Але нам треба цементу, цементу, цементу, кажу я вам, про мене, й штучного, та будь ласка, крутіть носом у себе в чотирьох стінах, мекайте в своїй тихій хатині, скільки вам сподобається, про мене, але нам треба клею, цілком простого, яко мога дешевого клею, щоб склеїти суперечності, щоб зцілити та відновити щилини та тріщини, що є в народі. Примирення! Райдуга! Бо інакше, інакше—з відбудовою etcetera, з зиском, з зиском etcetera,—ви мене розумієте. буде кепсько».

«Ясно».

3

Кожне місто вже давно мало свій власний пам'ятник. А що кожне місто складається з дільниць та околиць, то воно мало їх навіть де-кілька. А що в кожному селі було товариство учасників війни, то й кожне село мало свій пам'ятник. Пам'ятники давно ввійшли в моду.

Та ото зовсім без жартів повинен би повстати надпам'ятник, поверхпам'ятник, циб-то пам'ятник над пам'ятниками.

Тим то для діяльності безліч товариств учасників війни, що так радо віддавалися справі, відкрилося пове, корисне поле.

4.

Суперечка про пам'ятник вибухла теж і в «секретному інтимному» салоні розваги Zinn Bassius, куди з кожного людного рогу

вулиці могли заманити пропозицією. Ось тільки кінець дебати.

«Райн—серце Німеччини»—

«Райн—ріка Німеччини»—

«Не кордон Німеччини»—

«З географічного погляду не можна взагалі говорити про серце Німеччини».

«Лорх»—

«Що ви завжди тільки з Лорхом, я пропоную Тевтобурзький ліс або Лінсбурзьку Пуцу, справжній мертвечий настрій, поетично...».

«Кіфгойзер»—«Мрійник!»

«Вартбург»—«Ідіот!»

«Броккен»—«Дурне бидло!»

«Найвища гора Німеччини—Цугшпіце»—

«Йолоп».

«Що до краси природи то ви, видно, навіть не чули нічого про Лорх. Як острів смерті у Пекінга».

«Ви хотіли сказати в Бекліна... Вибачайте вже, що я дозволив собі поправити вас—і це називається мистецько...».

«Так, розуміється, вибачте я й хотів сказати Беклін... Замки, кажу я вам, Райн, Райн, німецька ріка поблизу церкви, виноградники, цілком по германські. Що-хвилини уявляєте собі немов германський вояк зі щитом і довною. А от мало не забув, головного трохи не забув, руїни, штучні руїни, ще не було ніде на цілому світі не було, сенсаційно, штучні руїни.

«О-а».

«Брунда, пустомелько!»

«Плаксій!»

«Баба!»

«Це й без того».

«Смійтеся лише, коли ви цього не розумієте, але Лорх сутонімецький, кажу я вам...»

«Така поляна, вдруге не...»

«Поляна поляною... Залізничне сполучення промовляє за Ваймар». «Ваймар, оце прекрасно! Теперечки ви не викрутитесь, тепер ми граємо одкритими картами, тепер воно вийшло на верх, тепер ми знаємо в чому річ, тепер ми знаємо, чому ви завжди з Берком Гогого... Ваймар, якраз Ваймар. Чи чули ви таке... Та запропонуйте ж Ебертову могилу в Гайдельбергу!... Гогого...»

Цей аргумент геть сконфузив прихильників Берки. Мала, але енергійна група, що обстоювала Лорх, перейшла до рішучої офензиви, що нарешті, як прихильники Берки опам'яталися, скінчилась величезною бійкою.

5.

Берка, Лорх.

У кожнім ребусі—за те можна було без вагання ручитись головою—Берка або Лорх грали ролю.

Навіть виїздив уже уряд оглянути ці місцевості, не вагаючись досі рішиться на користь одної або другої місцевості.

Відозви, що взивали населення до розважності та довір'я урядові, почасти зривалися.

Арбітраж краєвого відділу мистецтва був короткий і ясний: з «одного боку... і з другого боку».

п'яток становить Т. Осьмачка, молодий поет, що захопив був «мудрих кіян» своїми екзотично-народницькими перебільшеннями. Його збірка «Світські волни» вийшла 25-го року. Проте і серед світських волнів його архаїчної та гіперболістичної лірики мерехтять навіть трохи непролетарські згадки...

У мудрості келих наліймо вина
В села хлюпним через город...

Піднімем за того, хто вугіль довба
В мокрих провалених шахтах

Гіперболістичні образи і такі прийоми, як сполучення в одній темі Ніла (річки) з Україною трохи нагадують у Т. Осьмачки руського Клюєва.

Максим Рильський дав дві збірки. — «Крізь бюру й сніг» 1925-й рік і 13 весна 26-й. По за тим він передрукував з додатками «Під осінніми зорями» іде-що друкував по одинці. З М. Рильського за ці два роки став уже не Київський неокласик, а просто український класик. Не спиняючи свого повільного зростання, він нігде не порушує властивого йому впевненого стилю.

В ч. 5 «Життя й революція» за 26-й рік друковано «Друге рибальське послання», де поет у примітці цілком серйозно попереджує про те, що в своїх поезіях висловлює він і не автобіографічні риси.

Н. Філіпович видав року 1925-го у «Слові» першу збірку «Простір». Тим часом, як Рильський кохався мов новітній Теокрит на ідилії, тільки в нього ідилія завжди самотня (мамо, тепла мама, що за самота), отже і сумна, а не естетичного побуту уникає, Філіпович на ідиліях нерозуміється і конкретні побутові форми навіюють йому релігійний настрій. Форма нашого побуту проста.

«Треба жити якучі і трудніше,
Сонний чад дітей і димарів...

За холодним вітром листопаду—
Трогуари, листя, візники...
Мов дитина невимовно радий
Доторкнувся до теплої руки».

Кримінальні агенти вишукували пильно банізу цих суперечок. Та її не знаходили. Але, нарешті, одна з обох місцевостей заявила, що вона готова під умовою великого відступного, або 50 процентової участі в доходах з надпам'ятника приваїмні на прохті 99 літ, щоб покласти кінець суперечкам. Великодушну пропозицію прийнято з вдячністю й радістю.

Тутечки не важне те, чи пам'ятник поставлено в Берці чи в Лорху. Важне, що його поставлено. Відбулося відкриття пам'ятника. Відбувся пам'ятковий бенкет. Дрібні стрілецькі товариства уладили стрільбу. До інцидентів, скільки відомо, не прийшло. Ціна квитків на вхід на пам'ятковий вечір була знижена. Популярно. Пам'яткові акціонери мали добрі жнива. Берка й Лорх розцвітали.

Та в паролі навістав рух протесту проти вилучення яких двісті міст та містечок і тисяча з чимсь сел. Мужно, як один чоловік піднялося населення покривджених округів. Та найшла розв'язка, що задовольнила всіх.

Майже двіста міст і містечок та тисяча з чимсь сел поставили собі в недовгому часі побіч так званого «звичайного пам'ятника», що його вони вже мали, ще один пам'ятник, особливий, надпам'ятник, що по змозі перевищив би пам'ятник у Лорху та Берці.

Кожен такий пам'ятник мав свого пам'яткового голову. Пам'яткове товариство, пам'яткові товариські відзнаки.

Народжені чи зачаті діти поблизу пам'ят-

Павло Філіпович умістив у «Життя і революція» (чиско 4 за 26-й рік) непогану історико-літературну поему «Тарас Шевченко».

Близький до Київського неокласицизму Є. Плужник, дав в році 1926-м збірку «Дні», щиро пройняту соціальним почуттям безробітного інтелігента. Сам поет каже, що:

Впріс я на межах двох світів
Півмерлих сел і міста молодого

М. Зеров вмістив кілька поезій в «Зорі» на тему

«Трудно і вбого живеш ти дитино людей
взморонних»:

Сон оминає тебе, дума марудна тяжить»

Наш так званий неокласицизм утворив собою одну пасивну відміну неореалістичного стилю. На ньому ще яскраво відбивається спорідненість зі старішими напрямками — символізмом та класичним реалізмом. Зріс неокласицизм у колах кваліфікованої освіченої інтелігентної інтелігенції і являє собою спеціально київське явище. Київ бо місто з певними культурними традиціями. В неокласичному світогляді переважає інші фактори синтетизм і традиційність.

За останні два роки, у зв'язку з тим, що зросла літературна питома вага фундаторів цього напрямку надто поширився і вплив неокласичного стилю.

Сонети О. Бургарта, наприклад, Скворода (Зоря ч. 11 за 25-й рік) писано цілком у цьому стилі. Мало змінює неокласичний стиль, не порушуючи в ньому пасивної реалістичності Борис Тенета:

«Немає слів і сил не вистачає
Тебе так радісно так яно привітатъ...

Воротись знову весело і вперто
Самця кликати на м'ясо і любов...

Втома борця, що його тягне примітив (скажи, скажи, чи комуністу можна любити схід і кучерявий ден») так дисонує з перевтомленою бадьорістю посмертних поезій Василя Єлана-Блакитного.

ника звалися «пам'ятникові діти», діставали пам'яткову коліску, та одержували огулом імена: Зіфрід, Ізольда, Вільгельміна, Теобольд.

Улюблені епіграфи, що вкрашали пам'ятники, були ось такі: «Непереможеним переможени, переможці в майбутньому». (В містах де були університети, по латинськи).

Таким чином кожне місто, кожне село мало свій власний надпам'ятник.

Витворився попросту релігійний пам'ятковий культ.

З'явилася нова станова категорія: функція професійного пам'яткового провідника, що її оплачувала держава.

Це була пам'яткова доба.

6.

Але не можна було перешкодити—і всі поліційні та адміністративні міри не помогали нічого проти злого звичаю, що дуже швидко ширився,—щоб навколо пам'ятників і надпам'ятників не появлялися багаті готелі, гаражі для автомобілів, пансіони для чужинців то-що.

А далі пам'ятник у мініятурі витиснув всі інші пам'ятники: пам'ятник, що його носили на ланцюжку, пам'ятник для домашнього виситку—як пам'яткові підв'язки до панчо, пам'ятковий корсет, пам'яткова паєта до черевик, цигарки та жувачка, марки «Пам'ятник».

«Нам треба перш ніж наче в дроту
Бажань як залізобетон
Нам треба бурного льоту
— Грими фанфар мідяний тон...
Деся там самотня біліна
Дужливо журиється у млі...
Не еупиняйся! Хай загине!
— Йдемо під марші по землі!»

(Червоний Шлях ч. 11—12 за 25 р.).

Неокласицизм твердо тримається певної в кращих зразках надто стислої форми.

Наближається до неокласичного стилю і друкується в «Життя і Революція» Д. Фальківський, літпартійно плужанин, але ще більше наближають до зразків старо-класичних.

«Під тихе репіння морозу
Я казку стару пригадаю,
Як тихо шепочуться лози
Весною в Поліському краю».

(Пома «Казка» Ж. Р. ч. 1 за 26 рік).

Його поема «Чабан» вийшла окремим виданням. Де Фальківський надто занурюється в елегійні спомини, що примушують його розтягувати свої станси на щось подібне до поеми з лейтмотивом: «Ех ви дні потрачені й недоказані слова».

Де в чім неореалізм надійшов до реставраційних висновків. Так навіть і в революційних представників його шанує метричний ритм замість швидкоплинного вже за час імперіалізму, вільного розміру. Активізація неореалізму, що її проробив Володимир Сосюра з його молодими наслідувачами, полягає переважно в зміні образності і тематики. Творчість В. Сосюри насичена барвами порівнянь і образів. Його поезія імажнізована. І так само його тематику насичено конкретними подробицями сучасного побуту. Ці дві стилістичні особливості і відрізняють загалом не лише В. Сосюру від М. Рильського, а весь пасивний неокласицизм од революційного й пролетарського неореалізму.

В. Сосюра протягом 25 та 26 р.р. надрукував збірки «Сьогодні» і «Сніги», та історико-ліричний роман «Тарас Трясило».

Повстала пам'яткова індустрія, що почасти об'єднувалася з іншими конкурентами в тресті, почасти вела з ними війну та руйнувала їх. Як би Німеччина мала була таке місце, як Лурд то вона негайно мусіла б зробити перемену. Страсні гри в Обераммергау збанкрутували.

«Як би померлі бачили», гукали що дня тисячі тисяч промовців з тисячів тисяч трибун—«як би померлі бачили, як ми німці шануємо їх пам'ять, як у нутрі нашого серця ми свято зберігаємо їх, я присягаюся, вони зі щастя та радості перевернулись б у своїх гробах».

І тисячі тисяч промовців кінчали одночасно:

«Deutschland uber alles **). Гурра. Як ми німці, так ні один народ не шанує своїх померлих».

Переклад з німецького В. М.

Від ред. Це сатиричне оповідання німецького письменника Й. Бехера, написане з приводу націоналістичних заходів німецької буржуазії, що до «шанування» жертв імперіалістичної війни і надіслане автором для друку у «Вістях».

*) «Німеччина понад все». — це німецька націоналістична пісня. Прим. перекладача.

Сучасному Сосюрі ніяк не можна закидати одноманітності. Він розвивається бурхливо, перебуваючи в перманентній творчій кризі.

Не кидають його і старі особливості: нахил до східного екзотизму і співчуття до міського люмпенпролетаріату.

Останній мотив переходить в Сосюрі Гр. Косаченко, і тимчасом як Сосюра оспівує своїх улюблених героїв—бандитку Івгу, проститутку Іру, так би мовити, голосом спостерігаючи, Косаченко люмпенський побут відчуває на власній шкірі:

«З роспукою стану на розі,
І буду все думати:—
Жити мені як,—
В редакції сплю на підлозі,
Ось знову стою,—
Ну куди мені йти?
Промчав десь розбещений авто,
До мене доноситься
пудра
і дим.
А я—
навздогін йому матом.»

Коли б ця історія трапилась «в двадцятому році», він би як і Сосюра «стріляв би на кожному кроці» (цитовано з поеми «Вітрини» Черв. Шлях, ч. 4 за 26 р.).

Талановитий, але поверховий Мик. Сайко розвиває далі зовнішню описовість неореалістичного стилю. От характерний уривок:

«Над залізницею пасуться в балці коні.
Жують розхмарну шир крилаті хутори,
А обрій простяга заросені долоні
Туди де даль кляють осокорі.

Тут відчувається в селянському гіперболізовані образів—жують, кляють—ніби вплив Т. Осмачки.

М. Сайко прекрасно відчуває ліричність побутових подробиць:

«Во все їдно після щипких дискусій
до ранку я (не в силі) не засну...
«Нажали» в акурат і Лянді і «Мигусі»
Та й «Гарт» і «Плут» один дного скубнув».

Описовість В. Сосюрі, як і М. Рильського має двохмірний характер картини. М. Сайко запроваджує до своїх описів де-яку трьохмірність і в другому уривкові наголос на дотикових образах—нажали, скубнув.

Соціальні мотиви Сосюрової поезії по новому бренять у Павла Усенка:

«Просьте там степи агро-культури
Де бандит учора толочив бур'ян
(Не читати б нам поем Сосюрі)
Про Тетяну, Яна і Махна).

Комсомолец з П. Усенка.

«Ти мій товаришу любий
Буйним цвітом гей, звисніть пісні.
На плакати комсомольського клубу!».

Павло Усенко видав року 25-го збірку з багатозначною назвою—КСМ. Наведені уривки цитовано з відтіля. Збірка каже по новому з виробничим підходом про нове село.

«В затуманену непом даль
Йшла полуднева ти—
Ниви руді, зашмалені
Морні шляхами хрести...
Сухим тормозом розум горів.—
Стать на яку дальню путь?
Та прийшов молодий жен'одділ
І шляхи показав до Комуни».

Поет згадує про дивну машину силу, про меліорації зелений шум, про силу двитуну і силу передачі, але й не цурається традиційного зв'язку з робітничою древньою піснею (Я батрачка).

«В цілому» збірка П. Усенка найсвіжіша тематично з усіх дебютанських виступів за 1925—26-й роки.

1926-го року пішла в світ перша збірка Юл. Коржа, давши цікавий приклад перемоги неокласичних впливів над футуристичними. Назвисько її «Борт» пояснено вступною поезією:

1.
На вигоні край села
понад гайом-садом
гей, там нині зацвіла
велика громада.
Зацвіла вона, заграла,
гомоном пішла.
Заблищали ясні рала
поміж рясних лав.
Задзвенів там колос в колос,
зерно в зерно—дзень!
Ще й лунає буйний голоз
радісних пісень.
Ходє сніп в китайці красній
гордий та важкий...
Бородою струсе ясно—
— Ось де ватажки!
Промовляє пишно гречно,
гляне до людей.
— Здрастуй, друже мій сердечний!
Урожай іде!
На вигоні край села,
понад гайом-садом
Гей, там нині зацвіла
Велика громада...
II.
Ідуть—од праці чорні
і ніжні од землі.

«Життя як ліс, такий густий густий
Іде і скрізь на зустріч чорт і пень...
У лісі відшукав я борт пісень...
У щільниках—словах меду янтарні.
Пий серце, пий,—блікає таки не марно».
Цікава поема О. Коржа «Чучилині колеса», перейнята сучасним русифікованим трохи фольклором.

Взагалі форма коротенької ліричної поеми в неокласичному стилі стабілізується й для неї вироблюється певний канон. Навіть найпринциповий мініатюрист М. Доленго надрукував в «Червоному Шляху» поему «Кам'яні могили» (1925 р., ч. 3) намагаючись надати розмові значіння літературної форми.

Згадаємо тут ще поему Ів. Цитовича. Вона надто сентиментальна, але автор дав зразок сучасного і професійного учительського трактування своєї теми. Він навіть пейзажові подробиці сприймає тут професійно:

«Сонце—товсте дитинця
бавилось і коливалося
В плеснах...»

Заокеанська літорганізація.

16 липня відбулося поширене засідання Заокеанської філії Гарту, на якому обговорювано літературну дискусію, що велася у нас протягом цього року.

В широкій дискусії брали участь т.т. І. Кулик, М. Ірчан, М. Шатунський і інш.

Після довгої дискусії членів Заокеанської (дотеперішньої) філії Гарту в Канаді, одностайно рішено створити самостійну літературну сітку і для цього прийнято таку резолюцію:

«З огляду на те, що в УРСР не залишилось жеровничого центру, який могла б наша філія визнавати і з огляду на те, що нам нічого невідомо про існування й працю Гарту в УРСР, а з другого боку, що в Канаді зовсім немає ґрунту для існування організації типу ВАПЛІТЕ, бо в Канаді мова йде ще не про академічне удосконалення, а про утворення елементарної школи письменницької техніки для мас і для притягнення масовиків, ми вважаємо за необхідне: 1) продовжувати в Канаді гартівську працю в тих самих формах, в яких Гарт провадив в часі свого розквіту, 2) філію Гарту в Канаді перетворити просто в Заокеанський Гарт, що вважає себе зародком масового об'єднання пролетарських митців української робітничої колонії Канади. Бувши Заокеанська філія Гарту стає тимчасом Центральним Жеровничим Органом масової організації».

У р о ж а й.

То вітер їх пригорно
то—сонце на чолі.

Отой рудий, могучий,
суворий хлібороб...
Які слова кипучі,
який упертий лоб!

Та де ж ти виріс, брате
і хто тебе вродив?
Яка велика мати
дає такі плоди?

Ось він прапор одводить,
стає і каже він:
— Вродило нам і вродить.—
І голос той, як дзвін.

— Даю, велика земле.
даю тобі чолом.
Забудь минуле темне—
було та загуло.

Тепер ми он!—І гладить
очима лемеші...

А трактор йому радо
Та-тахнув—зашумів...
Одеса.

Поему вміщено в числі 11 й 12 «Червоного Шляху». В цьому числі поезії взагалі дуже старанно добрано.

Як і в кожній літературі, особливо переходові часи утворення нових стилів, в українській поезії останніх років є чималий процент макулатур і півмакулатури.

Не дуже вдало дебютували першими книжками Ф. Бідо-Криниця («Гін»), Олена Журлива («Металом горно») і тільки трохи краще М. Драй Хмара («Проростень»).

Обличчя всіх 3-х книжок повернено в минуле до шаблонів символістичного й досимволістичного стилю. На тлі сучасного неореалізму сприйматиме читач згадані збірки як надто застарілі.

М. ДОЛЕНГО.

Від ред. Друкуємо цю статтю, як цікаву спробу дати аналіз стилю сучасної поезії. В одній з ближчих статей додатку буде зроблений аналіз соціальної природи поезії.

Мозок людини доби мамута.

В травні 1926 року Антропологічним турком при Тимирязівському науково-дослідному Інституті було зачитано доклади д-ра Григоровича та геолога Мильковича на тему: «Де які палеолітичні нахідки на околицях Москви».

Докладчик, д-р Григорович, розпочав з вказівки, що тема його доповіді—невовсім «звичайна», а саме—про мозок людини льодової доби, якого знайдено близько Москви!

Верствах у 25 від Москви, провадяться земляні роботи по добуванню синьоватої меліодової глини за для цегельні.

Докладчик мав догляд за роботами. Його увагу звернув на себе невеличкий валунчик, увесь у зморшках і обляпаний «синявою»—глиною. Недалечко звідси знайдено було недорозвинений зуб молодого мамута. Обидві нахідки були на глибині приблизно десяти метрів. В кулі валунів знайдено було ще один акам'яний об'єкт зі зморшками. Обслідкувавши нахідку з наукового боку, дослідник прийшов до певного висновку, що перед ним—мозок передісторичної людини.

Череп, з якого мозок, був брахіцефал. Пролігав мозок, як видно, не один десяток тисяч років. Всебічне наукове дослідження покаже, в якій мірі правдиві припущення—що знайдена окаменілість є дійсно мозок людини. Над висношенням цього надзвичайно цікавого питання працюють зараз вчені.

Театр Музика Кіно.

До організації робсельтеатрів на Україні.

Робсельтеатра, як галузь художньої пропаганди і особливо на селі, безумовно корисні й бажані організації. Але тому, що ця галузь ще не досліджена, не виведено будьяких практичних підсумків їх роботи, до справи організації їх, власне типу цих театрів, треба підходити з належною підготовкою.

Тов. Єфименко (в статті «К. і П.» № 32) звичайно, прав у основному, що до комбінувань складу РСТ, та він трохи перебільшив у висновках та можливостях театру. Комбінація, як радить т. Єфименко, складу РСТ неможлива для здійснення, бо на робсельтеатрівського воза довелось б посадити, крім перелічених фахівців тов. Єфименком, ще й меліоратора, кооператора, лікаря, знавця скотарства, юриста та ін., що в них така гостра потреба на селі. Неможливість здійснення цього очевидна, бо інакше РСТ загубить своє безпосереднє призначення і стане несталою пересувною організацією поза шкільної освіти для села.

Сільський театр, на нашу думку, як привітливна художня організація, в основу своєї роботи мусить покласти: планування свого репертуару за принципом художньо-виховного програму по-перше, а по-друге, репертуарний план мусить бути складений переважно з культурно-побутових і соціально-економічних творів, найбільш яскравих і простих що до ідеологічної трактовки й оформлення. Репертуар мусить бути саме такий, що може викликати зацікавлення з боку масового глядача.

Як організації політосвіти, слід, щоб РСТ мали уповноваженого для провадження обліку сільських потреб на підставі запитів

глядачів, який вивчав би особливості цих вимог, і потім конкретний матеріал подавав би до політосвітньої організації для дальшої розробки й висновків.

От так на нашу думку, треба провадити роботу РСТ і так до неї підходити.

Щож до сприймання вистав аудиторією села, то і тут тов. Єфименко, на нашу думку, перебільшує. Неоднаково реагування глядачів села на п'єсу «97», ні в якому разі не можна розглядати як наслідок того, чи була в тому селі голодовка, чи ні, і чи знайомі їм муки голоду Омика та Стоножки. Це неправильно.

П'єса Куліша «97» написана не з метою демонстрації мук голоду. Вона будована на тлі соціальної боротьби шарів села, героїчної боротьби голодного незаможника з ситим куркулем, а голодовку взято як фарбу, що яскравіше виявляє соціальні характери персонажів—Омика та Копистки і Стоножки. Голодовка тут другорядна, допоміжна справа. І коли цю виставу неоднаково розуміють, то це треба розглядати як наслідок неоднакової активності села в добу революційної боротьби, неоднакову культурність наренції, а не як наслідок голодування. А відцілі і потреба спростовування цієї п'єси рефератами, підсилювати ефекти висвітлення її не психологічного змісту, а соціальної правди. Треба допомагати примітивному сільському глядачеві зрозуміти її, не як малюнок голоду, а як малюнок соціальної боротьби. Сільський глядач ще не може бачити в п'єсі типів епохи, символічні образи своєї, чи ворожої класи. Це робота уповноваженого політосвіти—культуробітника при театрі.

«Овеча криниця», більш узагальнена, більш талановита річ, а тому й легше сприй-

мається. Тоді, коли «Гайдаки» історично-пережитий факт, закінчений і одірваний від соціальних інтересів сучасності, а до того ще й належить до роду творчості, що найтрудніше дається до зрозуміння. «Овеча криниця»—боротьба села, «97»—боротьба шарів селянства з чітко окресленою метою, ясна й зрозуміла для глядача, тоді як «Гайдаки» цієї чіткості не мають. Там боротьба малюється насамперед з поляком—нацією, а потім з ганами; Гонга насамперед сотник, —а потім ватажок повстанців, повстанець—насамперед—козак, а потім повстанець.

На «Мірандоліні» спинятися не варто, оскільки ця вистава не для села. Її успіх більш залежить від культурності глядача та вдалості виконання, бо вона взята з чужого, незнайомого простому глядачеві побуту.

Наведеним вище, ми не мали на увазі критикувати висновки й пропозиції тов. Єфименка, а тільки внести деякі корективи в його план та підкреслити хибі в поглядах. Бо коли це погляди всього Одеського театру, то в майбутньому вони можуть внести значні ухили в професіоналізм.

І далі, треба прийняти як правило, що в роботі РСТ не треба замикатися, а навпаки періодично давати інформації в пресі, і в пресі поширеній, про роботу театру, щоб мати можливість найтіснішого зв'язку з глядачем. А в міру набуття досвіду, ділитися через пресу з тими, що ще тільки приступають до цієї роботи, адже ж це робота цілком нова.

На останні мусимо пожалкувати, що тільки поодинокі округи України можуть похвалитися організацією РСТ, бо ми ще живимось «малоросійським гопаком» та «Остроном любові». Слід було б більше мати такого типу театрів.

ЛІСЬ ГОМІН,

Черкаси, 15—VII—26 р.

Стаття дискусійна. Ред.

Культурфільм на Заході.

У нас ще мало відомий західний науковий фільм, а тим часом він багато цікавіший ніж більшість західних «бойовиків», що демонструються по наших кіно-театрах.

Назва—культурфільм на Заході об'єднує фільм індустріальний, науковий та учбовий, а також фільм експедиційний.

Тільки випадково зразки західного культурфільма на вір фільма про «Теорію відносності» або про «Омолодження» демонструвались у нас.

За останні роки у всіх країнах Європи й Америки виробництво культурфільмів значно зросло кількісно і поліпшено якісно; коли до війни на першому місці в цьому відношенні стояла Франція, то зараз за першенство сперечаються Сполучені Штати й Німеччина.

Америка виробляє велику кількість культурфільмів, досить сказати, що в каталозі одної лише фірми їх перераховано до тисячі, однак за винятком індустріальних і цілком наукових,—американські культурфільми дуже невеликі. Це пояснюється тим, що головним споживачем їх є церква—а тому і весь матеріал вкладений в фільм відповідно, тенденційно освітлений.

Значно вищі німецькі культурфільми. Не

дивлячись на величезну кількість американських фільмів, німецькі конкурують з ними і знаходять збут в Америці. Так в цьому році було експортовано до Сполучених Штатів з Німеччини до 300 культурфільмів. Розвиткові культурфільма стає правда на перешкоді те, що він, звичайно не знаходить собі місця в загально-приступному кіно-театрі і для розповсюдження його необхідно будувати самостійну сітку.

В Німеччині ще до війни піднявся широкий рух за наближення культурфільмів до мас. «Кіно-Союз німецьких міст» в Німеччині особливо багато зробив в цьому напрямкові.

Все ж таки, поволі культурфільм одвоює за останні роки собі місце в загально-приступному кіно-театрі і зараз вже найбільші кіно-концерни почали виробляти культурфільми.

З останньої продукції заслуговують уваги: «Чудеса творіння» — астрономічний фільм, «Шлях до краси і сили» — фільм про фізичний розвиток (має надзвичайний успіх і зараз фірма Уфа готує другу його серію).

Потім ціла низка експедиційних фільмів-мандрівок: «З камерою через Африку до вер-

хівля Кільманджаро» — фільм, що з'явився в наслідок надзвичайно цікавої експедиції до найвищого пункту Африки—верхівля Кільманджаро. Взагалі Африка приваблює до себе в останні часи експедиційні фільми всього світу: нещодавно закінчилась французька експедиція Сітроена на автомобілях через Африку, що також дала фільм. Вийшов німецький фільм: «Ловля звірів в Абіссинії» — цікавий своїми з'йомками життя та побуту цієї, мало відомої країни.

Фільм виробничий не менш цікавий, а ніж фільм експедиційний. Частин за все він утворюється промисловцями з рекламною метою, але все ж таки має наукове значіння. Німецький фільм—«Біле вугілля», «Ліс і деревообробна індустрія», «Камінний вугіль» і багато других стають допоміжними засобами у школі в Німеччині і по за її межами.

Цікаво як розповсюджується промисловий фільм. В побут Західної Європи вже увійшов комі-воажер з кіно-апаратом, що демонструє фільми своєї фірми. Буває й так—фільм, що ілюструє розмір і технічне устаткування якогось виробництва надсилається фірмою до контрагентів, як подарунок. Великі промислові підприємства вже мають на заводах свої театри для демонстрування таких фільмів.

Звичайно не цей рекламний бік виробничого фільма повинен нас цікавити. Велике

Перед початком зимового сезону.

Ще місяць-півтора і українські театри розпочнуть свій зимовий сезон. Цього року до сітки укр. держтеатрів (8 театрів), що існували до тепер, прибавиться ще два: опери в Одесі й Києві.

Минулий сезон харк. опери показав, що українська опера має всі дані наіснування і ще почнуть свій зимовий сезон. Цього року до було головною причиною того, що Наркомос взявся за організацію опер в Києві й Одесі. На чолі їх стоятиме управління оперних театрів України, яке керуватиме цими операми.

Першою постановкою Харківської опери буде «Кармен». В Одесі сезон розпочнеться оперою «Князь Ігор» в постановці відомого по минулих сезонах у Харкові режисера Манзія і в Києві на відкриття піде «Аїда» в постановці Гречникова.

Сезон в операх буде розподілено так, щоб кожну з них перекидати в одного міста в друге, щоб-то в кожному місці кожна спера гратиме 2½ місяці і, продемонструвавши весь свій репертуар, переїздитиме в інше.

Зараз по всіх оперних театрах провадиться робота до відкриття зимового сезону, що розпочнеться на початку жовтня. Цими днями приступають до репетицій оркестри.

Що до українських драматичних театрів, то їх сітка залишається та ж сама, що і торік, то письменника Дніпровського, режисер Бортиш, то пересувають в інші міста. Так Київ-пересунуто тепер до Харкова, а Харківський театр ім. Франка працюватиме зимовий сезон у Києві. Такі ж зміни місцезнаходження проведено і в інших театрах.

Держтеатр «Березіль» вже розпочав підготовчу роботу до відкриття сезону в Харкові. Держтеатр ім. Франка вже виїхав до Києва «Золоте черво».

Крім цієї п'єси мають піти: в постановці режисера Інкіжнінова—п'єса Мопсана «Седі» (Злива), «Метузалем» (вічний міщанин); сатирична драма німецького драматурга Голля в постановці Тягця; «Любов і дим»—п'єса українського письменника Дніпровського режисер Бортиш; «Сава Чалий»—режисер Лопатинський і, як посмертна робота режисера Кудрицького п'єса «Отелло».

Помимо цього репертуару в Харкові проїсний театр «Березіль», що грав торік у Києві, то письменника Дніпровського, режисер Бортиш, «Сава Чалий»—режисер Лопатинський і, в складі акторів театру залишилась основна трупа київського колективу та запрошено

кілька нових, між ними артистка Ужвій (Одеська Держдрама), Антонович (Московський театр Пролеткульту) та інші. Артист Бучма, закінчивши зйомку в картині «Тарас Трясило», повертає до театру, де з його участю піде п'єса «Золоте черво» на відкриття сезону.

Держтеатр ім. Франка вже виїхав до Києва і розпочав там підготовчу роботу. В складі режисури театру: Гнат Юра і Глаголін. Сезон розпочнеться останньою п'єсою Кромелінка, одержаною безпосередньо від автора місяць тому. Ставить її режисер Гнат Юра.

В дальшому репертуарі—п'єса «Квітки-Онов'янка» «Столичний гість»—першотвір Гоголевого «Ревізора» (постановка Глаголіна), «Енеїда», «Лісова пісня», «Маруся Богуславка» (перероблений текст), «Загмук», «Злива» та інші. Над сценічним оформленням до п'єси працюватимуть художники: Петрицький, Альтман, і Драк.

Поза своєю прямою роботою театр ім. Франка намітив зв'язатись з робітничими організаціями в спосіб обслуговування околиць.

В безпосередньому зв'язку з театром ім. Франка стоїть його Донбасівська філія. Тепер її буде перекинуто в Подільсько-Волинські округи, де вона обслуговуватиме міста—Житомир, Бердичів і Вінницю. Художньою лінією колишньої Донбасівської філії керуватиме режисер Гнат Юра, а над постановочною роботою артисти Юрський та Шклярський. Крім них, має поставити одну п'єсу режисер Червоного Факела Татищев. Театр розпочне сезон в Житомирі 1-го жовтня. В ньому пройде однаковий репертуар з театром ім. Франка.

Держтеатр ім. Заньковецької, як і торік, гратиме в Дніпропетровському. Художньою частиною театру завідуватиме відомий режисер Загаров, а черговим режисером залишається Романицький. В театрі переведено реорганізацію: поповнено склад трупи новими акторами. Сезон очевидно розпочнеться 15-го жовтня п'єсою чеського драматурга Чапека «Р. У. Р.». Далі підуть: «Комуна в степах» (постановка Романицького), «Гендлярі славою» (Загаров), «Шпана» (Романицький), «Вій» (Романицький), «За двома зайцями» «Слово о полку Ігоревім»—п'єса Хоткевича, «Слово о полку Ігоревім»—п'єса Хоткевича, сценічне оформлення Кричевського, музика Л. Ревуцького. З репертуару минулого сезону пройдуть: «Ревізор», «Одруження», «Тартюф» та «Весілля Фігарова» у новому перекладі Саміленка.

Значіння має фільм, що допомагає навчитися керувати якоюсь машиною нової конструкції. Корисний також фільм, що показує роботу машини при різних умовах: напр. пожежної, або трактора на різних ґрунтах.

Численні західні фільми по гігієні праці та охороні від нещасливих випадків також надзвичайно інтересні.

За останній час особливого значіння набув хірургічний фільм—в Сполучених Штатах навіть організовано спеціальну бібліотеку таких фільмів. Хірургічні, як і взагалі наукові фільми заснімають звичайно не кіножонцями а безпосередньо наукові установи. Заслуженою популярністю користуються в Германії наукові фільми берлінського і Віденського «Інституту для наукових досліджень» нас усіх.

У нас зовсім немає географічних, статистичних і картографічних фільмів цих інститутів, що особливо цінні своєю наочністю, географічного, економічного опису якоїсь галузі. Надзвичайно інтересні в цих фільмах рухомі кіно-діаграми. Зразком такого фільму може бути «Великий водяний путь: Рейн, Мейн, Дунай» (2050 метрів).

Інтересні наукові фільми віденського головного Кіноуправління. Варто згадати культурну діяльність товариства «Уранія», що організувало спеціальний кіно-театр для

культурфільма. Оскільки широка діяльність «Уранії» можна бачити по тому, що вона кілька раз демонструвала наші кіно-хроніки, бажаючи об'єктивно освітити життя Радянського Союзу і розвіяти той наклеп, що увесь час точиться навколо нього.

Ознайомлення широких мас з кращими зразками західної культурфільми значно цінніше, ніж прокат у нас рекламних західних «бойовиків». Такі фільми як «Чудеса творіння» цілком пристосовані для загальноприступного кіно-театру і напевно мали б нас успіх.

Слід, щоб наші наукові установи зацікавились цією справою. Раніш, чи пізніш мусить з'організуватись «товариство друзів наукового фільма», бо без широкої громадської бази тут важко що небудь зробити. Необхідно збільшити і поліпшити якісно наші ексельдіційний фільм. Безмежні простори нашого Союзу дають вдячний матеріал і для нас і для закордонного ринку.

Треба пам'ятати, що культурфільм не тільки має величезне значіння в справі освіти і популяризації науки, але й рухає наперед техніку кіно і навіть кіно-мистецтво.

Альф.

Держтеатр ім. Заньковецької, крім свого театру, обслуговуватиме робітничі клуби—залізничників, будівельників і металістів.

Держтеатр ім. Т. Шевченка очевидно цього року працюватиме на Донбасі. Це питання вирішиться цими днями. За планом Голсполітосвіти театр мав обслуговувати Полтаву й Херсон, але зважаючи на те, що в Полтаві трупа безвідвідно грає вже протягом трьох років, виникла думка перекинути її на Донбас. Сезон театр розпочне п'єсою «Енеїда» в постановці режисера Василька. Подальший репертуар складається з п'єс: «Кінець Криворильська», «Лукреція Боржіа», «Давоні Корневілла», «Вій», «Великий шум» за Франком, «Маруся Богуславка», «Сусідоньки з Віндзюру» і нові п'єси Куліша та Черняхівської. Цього року в театрі відбудеться святкування 35-х роковин сценічної праці артистки Мещерської. На день ювілею намічено дати постановку класичної «Медей». Крім режисера Василька, в театрі також працюватиме режисер Сергієв.

Що до театрів колишнього Подільського, Одеського й Чернітвського, то вони теж вийшли в сітку державних театрів, але їх склад і репертуар ще не встановлено. Зараз провадиться прийом акторів і формування трупи цих театрів.

Б. С.

Нові видання.

Анрі Де Реньє. **МАРМУРОВА ЖІНКА.** Оповідання. Книгоспілка 1926 р. Ц. 10 коп. Леопард Франк. **РІЗНИКОВА КУХНЯ.** Оповідання. Книгоспілка 1926 р. Ц. 20 коп.

На книжковому ринку українському за останній час стали з'являтися книжечки «загальної бібліотечки» на зразок руської універсалки, що заповнює і тепер залізничні кіоски.

Потреба в цій бібліотеці почувалася вже давно, навіть, були і спроби її видавати—ДВУ захожувалося було коло неї, та після кількох книжечок спинило видання.

Зараз за це діло взялася Книгоспілка і доволі енергійно. За короткий порівнюючи час вийшло з друку вже більше десятка номерів.

«Загальна бібліотека» Книгоспілки має ґрунт для свого дальшого розвитку, попит на неї сподіваємось, буде. Ця бібліотека дуже вигідно відрізняється від «універсальної», що її видавало ДВУ. «Універсалка» давала більш-менш грубі книжечки з закордонних авторів, це були цілі збірники, пригадаймо Бласко Ібаньеса. Валенсійські оповідання, А. Франса—оповідання то-що. Розраховані для бібліотеки, для хатнього читання, порівнюючи високої ціни, вони мали що до збуту ту ж саму долю, що і інша груба книжка з белетристики. Бібліотека Книгоспілки портативна, дешева, 10—20 коп. книжечка, бо подає лише невеликі оповідання. Така бібліотека повинна в найбільшій мірі завоювати собі місце в залізничних кіосках.

Оскільки можна гадати з видрукованих книжечок, Книгоспілка має намір дати в цій бібліотеці популярних закордонних авторів різних часів і так само різних напрямків, що до змісту їхніх творів. Тут подибуємо і веселого О. Генрі і поважного Барбюса, вишуканого Анрі де Реньє і безпосереднього Д. Лондона.

Цю різноманітність чи не найбільш характеризують оці дві свіжі книжечки, що ми їх відзначили вгорі. Різникова кухня Л. Франка—це жахливий малюнок з часів імперіалістичної війни. Різникова кухня,—приміщення, наспіх пристосоване для хірургічної лікарні, де штаб-лікар щодня безучинно, до

непритомності різке тіло, щоб рятувати життя «покірних рабів» кинутих ненажерливим капіталом на війну.

«Штаб-лікар цілює.

«До різникової кухні не приходять ніяка газета. Тут страждають. Тут не цікавлять новинами про перемогу, або брехливими повідомленнями. Тут цікавляться відлаланою ногою, що санітар сго кидає в кадуб. Хочеться знову добути свою ногу, ще раз узяти її в руки. Хочеться подивитися на неї. Дуже нильно подивитися.

— Моя нога! Це моя нога. Моя! Моя нога! Спочатку він кричить за своєю ногою, тоді просить:—Дай сюди. Слухай, дай сюди. Дай її мені!».

Безпретенційне що до композиції, надто примітивне, проте, це оповідання являється найрідшешим протестом проти війни.

Зовсім інше Мармурова жінка А. Реньє. Художник робить мармурову статую з красуні дівчини Джульєти. У дівчину закохуються два брати Коркороне і коли вона віддається одному то другий втішається із статуї, що йому подарував художник. А коли дівчина швидко помірає обоє закохані кінчають у статую.

Оповідання, як бачимо штучне, хоча читається легко, цьому сприяє добра мова прози Реньє.

Видано книжечки чепурно і на відмови дуже рідко подибуєш коректорські помилки. Це теж досягнення на друкарському фронті.

М. Г.—уп.

Блок-нот мистецького життя.

Україна.

В КАПЕЛІ «ДУМКА».

Останній місяць Думка провадила інтенсивну роботу в Києві та його околицях.

16-го серпня Думка на чолі з заслуженим артистом Республіки Нестором Городовенком виїхала в сімнадцять подорож по СРСР за маршрутом Житомир-Козятин-Жмеринка-Вінниця-Умань.

Оскільки великий інтерес до Думки на провінції, можна бачити з того, що за тиждень до виїзду капели з Києва концерти Думки у всіх місцях її концертнування були почасти «закуплені» організаціями, почасти ж наперед заповнені записами на квитки місцевим громадством.

Одночасно з концертною роботою Думка збирає пісенні матеріали серед місцевої людності, систематизує їх по певним напрямкам і в-осени має демонструвати в Харкові кілька циклів української народної пісенної творчості.

ДЕРЖХОР ім. ЛИСЕНКА.

(Кремінчук).

Цими днями хор дав 3 концерти по окрузі, в сельбудах, що пройшли зі значним успіхом. З літньої серпня хором керуватиме новий диригент С. Римський, що цього року скінчив Муздраматитут ім. Лисенка по диригентському фаху.

З жовтня місяця хор має бути взятий на державне утримання (з місцевого бюджету) і перетворений в Округову Мандрівну Капелу. В зв'язку з цим ведеться підготовча робота що до піднесення художнього боку капели, шляхом поповнення добрими співаками.

І. Д.

За кордоном.

Франція.

— Репертуарний Комітет театру «Comedie Française» відмовився ставити п'єсу Ромен Ролана «Даятон», з політичних міркувань. Ця відмова набуває особливого значіння в зв'язку з 60-літнім ювілеєм письменника. Так французька буржуазія зводить рахунки з Ромен Роланом, що один з перших підняв свій голос проти війни і був одним з небагатьох французьких письменників, що привітав руську революцію.

Шахи й шашки.

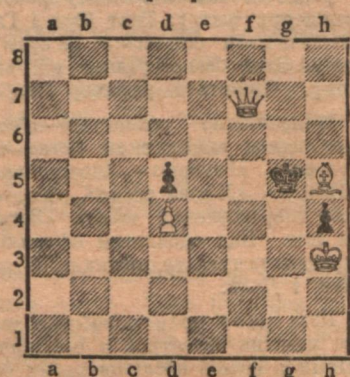
За редакцією І. Л. Янушпольського.

№ 28, 22 серпня 1926 року.

Умовні значки: Кр—король, Ф—ферзь, Т—тура, С—слон, офіцер, К—кін, п

Завдання № 25.

Т. Шенбергера.

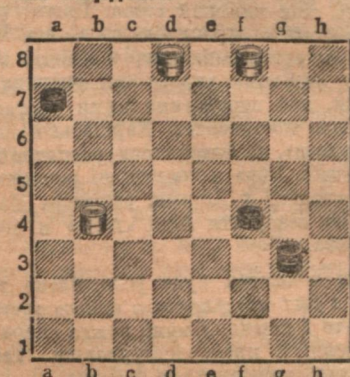
Білі—Кр h3, Фf7 Ch5 п. d4 (4)

Чорні—Кр g5 п. d5, h4 (3)

Мат за 2 ходи.

Етюд № 24.

Я. Гордіна.

Білі—Дб4, d8, f3 (3)

Чорні—Дг3 ш. а7, f4 (3)

Білі—виграють.

Партія Ч. 22. Оборона Альохіна.

Відграно 7 липня 1926 р. на міжнародному турнірі у Будапешті.

Білі—Ф. Ятс, Англія.

Чорні—Г. Кмох, Австрія.

1. e2—e4 К g8—f6
2. e4—e5 К f6—d5
3. d2—d4 d7—d5
4. e5 : d6 Ф d8 : d6
5. К g1—f3 С c8—g4
6. С f1—e2 К b8—c6
7. 0—0 0—0—0¹⁾
8. c2—c3 К d5—f4²⁾
9. С c1 : f4 Ф d6 : f4
10. b2—b4! e7—e5³⁾
11. g2—g3 Ф f4—h5⁴⁾
12. К f3 : e5 К c6 : e5
13. С e2 : g4+ Кр c8—b8
14. С g4—f3 f7—f5
15. Т f1—e1 К e5 : f3+
16. Ф d1 : f3 g7—g6
17. К b1—a3 Ф h6—g7
18. К a3—c4 h7—h5

19. К c4—a5 c7—c6
20. Т e1—e6 h5—h4
21. Т a1—e1 С f8—d6
22. К a5—c4 С d6—c7
23. b4 : b5!! h4 : g3
24. h2 : g3 c6 : b5⁵⁾
25. К c4—a5! С c7 : a5
26. Т e6—e7 Т d8—d7⁶⁾
27. Т e7 : g7 Т d7 : g7
28. Т e1—e5 a7—a6
29. Ф f3—e3 Т h8—c8
30. c3 : c4! Т c8 : c4
31. Т e5—e8+ Кр b8—a7⁷⁾
32. d4—d5+ С a5—b6
33. Ф e3—e5 С b6—d4
34. Ф e5—b8+ Кр a7—b6
35. d5—d6 Чорні здалися.

1) Соліднее було-б 7... e7—e6 і 8... Cf8—c7, або 7... g7—g6 і Cf8—g7 і рокирувати у короткій бік.

2) Краще було 8... Кр c8—b8.

3) Помилка, білі виграють пішака.

4) На 11... Ф f4—f5 білі грають 12. Кf3—h4 Сg4 : e2 13. Фd1 : e2 Ф f5—f8 14. b4—b5! виграють пішака.

5) Чорні примушені брати пішака, бо на 24... Фg7—h6 біл після 25. c6:b7 Фh6—h2+ 26. Кр g1—f1 мають уже 2 пішаками більш.

6) Втрачається ферзь чорних, білі загрожують на b7 мат.

7) Не можна 31. Тc8 з-за 32. Фе5+ Тg7—c7 33. Тc8+ Кр c8 34. Фе6X.

8) Партія чорних програна, бо вони примушені віддати ще фігуру за пішака.

— У Парижі відбулася виставка художника Мазерель. А. В. Луначарський характеризує його, як надзвичайно цікавого по своєму художньому і революційно-соціальному змісту. Його картина «Париж вночі»—це гостра сатира на сучасний лад. В Парижі Мазерель не визнають, бо в нього яскраво виявлена комуністична тенденція.

Німеччина.

— Протягом останніх років в Німеччині організовано кілька спеціальних інститутів по вивченню театру. «Інститути театрознавства» закладено при університетах і керують ними професори. Так в Берліні існує з 1923-го року «Інститут театрознавства» при берлінському університеті. Керують їм—відомий знавець середньовічного німецького театру і реконструктор театру Нюрнберзьких Мейсен-зіггерів, що є, між іншим, почесним членом Ленінградського інституту історії мистецтв—Макс Герман. Другий керівник відомий автор праці «Шиллер і театр»—Юліус Петерсон. В роботах інституту беруть участь молоді вчені, дослідники, режисери і актори. При інституті є до-свідна сцена для історико-театральних реконструкцій і режисерських опроб. Такі ж інститути є в Кілі, Кельні і Мюнхені.

Америка.

— При Нью-Йоркському «Захисті моряків» буде відкрито читальний зал імені Д. Конрада. В бібліотеці буде зібрано величезний матеріал до біографії і творчості цього, надзвичайно популярного в Америці, письменника.

— В Америці видано нову збірку творів Джозефа Конрада, до неї увійшов посмертний роман—«Чекання».

— За останніх часів в Америці спостерігається інтерес до негрівської культури, так: видруковано книжку загального характеру «Новий негр». Видавництво університету південної Кароліни випустило роботу, присвячену досліддам над негрівською пісню. Видавництво Доран видало цікавий роман з життя негрів Південної Америки—«Портджі».

— В Англії нові романи друкували Г. Уелс—«Повернення моряка», Честерсон—«Оповідання про великий лук».

— Відома італійська письменниця Грація Деллада написала нову книжку «Танок наміста». Роман далеко не кращий, з написаного цією письменницею.